

Новаторські типи уроків світової літератури

Майстер-клас

А.І. Богосвятська,
кандидат філологічних наук

Розглядаючи літературу як один із видів мистецтва, можна виділити головну особливість уроків словесності: творчий діалог між письменником, його твором, учнем і вчителем.

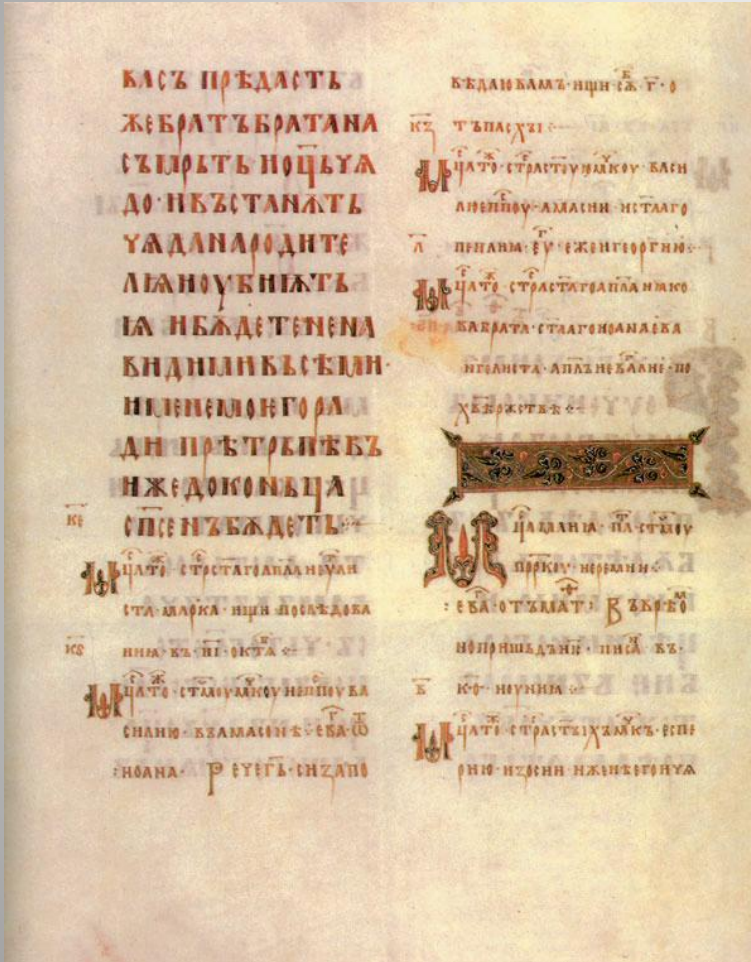
Реалізація діалогічного принципу навчання відбувається завдяки вибору нешаблонного типу уроку з чітко продуманою структурою, яка відповідає логіці предмета світова література.

Традиційні класифікації уроків світової літератури:

- за основною дидактичною метою (уроки засвоєння нового матеріалу, закріплення і повторення, узагальнення знань);
- за специфікою предмета (уроки вивчення художніх творів, уроки вивчення теорії та історії літератури, уроки розвитку мовлення);
- за особливостями взаємодії учителя та учнів (урок-лекція, урок-бесіда, урок-диспут);
- за місцем уроку в системі уроків світової літератури;
- за особливостями психології учнів;
- за роллю уроку літератури в розвитку логічного та образного мислення учнів тощо.

Постановка проблеми:

- немає і не може бути єдиного принципу класифікації занять з літератури;
- вчителі починають відчувати дискомфорт від одноманітності форм, до яких зобов'язують програмні вимоги;
- при систематичному використанні стандартних типів уроків з усталеною структурою неможлива реалізація ідеї розвиваючого навчання;
- традиційні типи занять починають уповільнювати дух творчих пошуків учителя та учнів.

На зміну стандартним урокам світової літератури сьогодні упевнено і наполегливо приходять нетрадиційні, новаторські заняття, які науково обґрунтовують та пропагують О.О.Гузь, О.М. Куцевол, О.М.Ніколенко, О.О.Ісаєва, І.А.Хроменко та інші методисти і вчителі-практики.

За нашими спостереженнями, більше сотні нових типів уроків використовують сьогодні словесники. Це свідчить про їх зацікавленість в застосуванні новітніх технологій навчання, про креативне мислення й інтегративні підходи до викладання предмету.

О.М.Куцевол:

*«ученим-методистам,
керівникам методкабінетів
обласних інститутів
післядипломної освіти,
керівникам методоб'єднань
учителів-словесників
важливо зосередити увагу на
осмисленні всіх типологічних
різновидів уроків зарубіжної
літератури, що
практикуються в сучасній
школі й мають великі
потенційні можливості для
оптимізації навчання,
виховання та розвитку
учнів».*

Спроба класифікації **новаторських** типів уроків світової літератури:

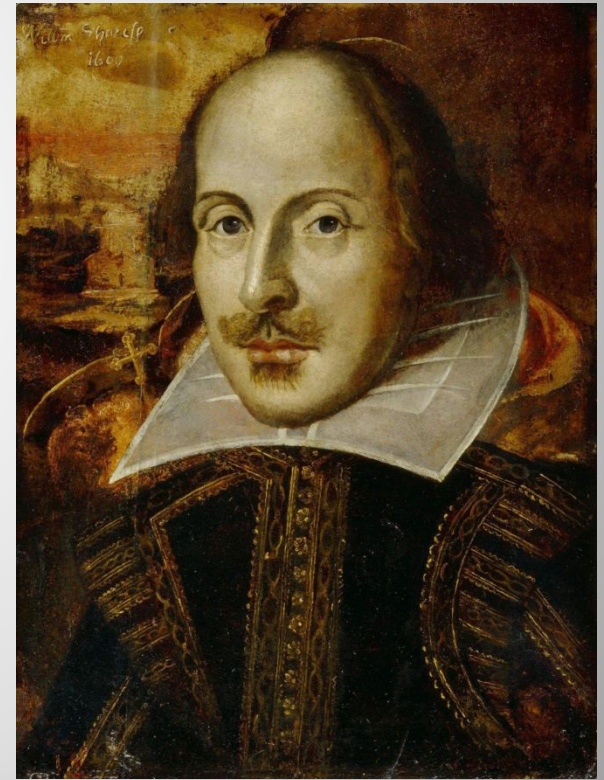

Уроки-портрети:

у центрі уваги таких уроків – постать автора або героя твору; складається опорна схема-конспект, портфолію, план-характеристика або особиста карта із зазначенням національності, соціального стану, роду занять, місця проживання, кола спілкувань, життєвого кредо тощо

- урок – творчий портрет письменника,
- урок-портрет героя,
- урок-портрет перекладача,
- урок – інтерв'ю з письменником або героєм,
- урок – віртуальний музей письменника, поета або героя,
- урок – щоденник душі поета,
- урок – портретна галерея...

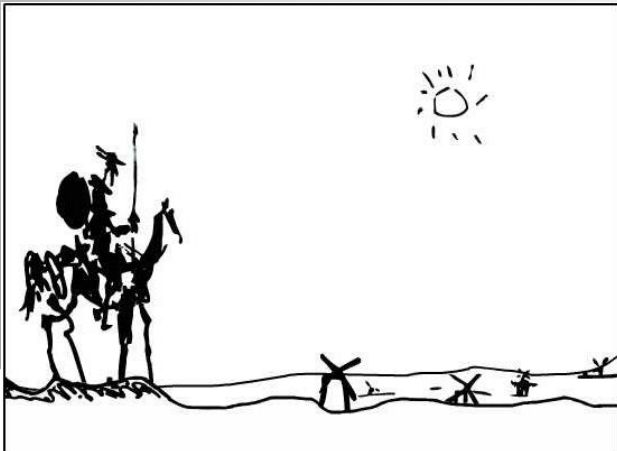

Уроки-подорожі:

їх мета – відчувати пригодницький дух, романтику мандрів, здійснити уявну подорож за заданим маршрутом; встановити зв'язок між теорією і практикою, між життєвими процесами і явищами

- урок – віртуальна подорож,
- урок – історична подорож,
- урок – заочна екскурсія,
- урок-експедиція, урок-квест,
- урок – героїчні, авантюрні чи пізнавальні мандри,
- урок – засідання клубу мандрівників,

- урок-подорож у часі і просторі,
- урок-подорож поза часом і простором,
- урок-подорож у світ людської психіки,
- урок-подорож сторінками книги,
- урок-мандрівка на хвилях-запитаннях...

Уроки-пошуки:

спрямовані на знаходження тайного смислу, філософського наповнення, розшифрування символіки того чи іншого твору

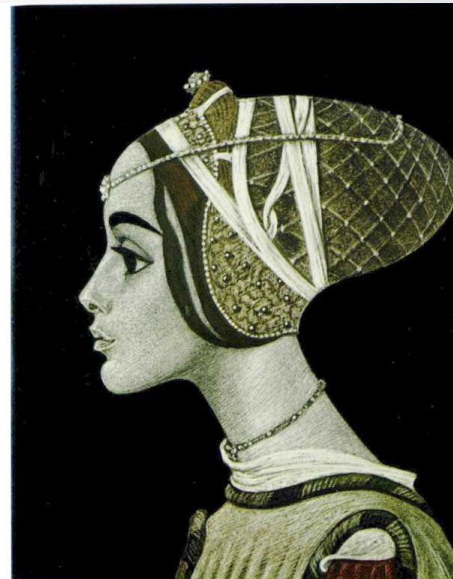
- урок пошуку істини,
- урок – філософсько-психологічний пошук,
- змістово-пошуковий урок,
- урок проблемного пошуку,
- урок-прорив,
- урок-дослідження,
- урок – сходження до нового смислу,
- урок – пошук асоціацій...

Уроки вивчення художнього образу:

їх мета – формування читацької компетентності; розвиток глибокого, уважного, тонкого сприйняття образної системи твору

- урок-образ,
- урок-аналіз образної системи твору,
- урок порівняльної характеристики персонажів,
- урок психологічного малюнку персонажів,
- урок-еволюція,
- урок-осягнення образу,
- урок-розкриття образу...

Інтегровані уроки:

Майбутнє школи пов'язане із синтезом різних навчальних дисциплін, передусім предметів гуманітарного циклу, та розробкою інтегрованих курсів, які характеризуються системністю, комплексністю, цілісністю і гармонією. Кінцева мета таких занять – формування в учнів інтегративного мислення, тобто мислення з високим рівнем синтезу вербального й образного компонентів

- урок – літературно-музична композиція,
- урок – літературно-музичний салон,
- урок-презентація історико-культурної доби,
- урок-інтеграція різних навчальних дисциплін,
- урок краси,
- урок-концерт...

Уроки-майстерні:

максимальне наближення до реального досвіду істинно наукового або художнього збагнення світу, отримання нового знання і нового досвіду шляхом самостійного або колективного відкриття. Майстерня – це концентрація методів активного навчання, спрямованих на розвиток творчих здібностей, формування активної особистості. Мета таких занять – підведення учня до психологічного стану *розриву*, коли йому раптово відкривається нове бачення явища, образу. Таке «освячення» призводить до пізнання істини

- урок-майстерня побудови знань,
- урок-майстерня створення листа,
- урок-майстерня з вивчення лірики,
- урок – з'ясування естетики,
- урок-стилізація,
- урок сумісної творчості вчителя і учнів,
- урок розвитку творчих здібностей,
- урок-вдосконалення...

Уроки-діалоги:

мета таких занять – входження у діалогічні відношення з художнім твором спочатку одного, а згодом кількох читацьких свідомостей. Творчі діалоги відбуваються між автором і читачем, рідною й інонаціональною для учня культурою. Книга – це і діалог автора з попередніми культурними епохами (літературними традиціями, напрямками, течіями), і спілкування з сучасниками (провідними літературними школами, жанровими і стилевими тенденціями в розвитку художньої творчості), і слово до наступних поколінь. Завдяки різним оцінкам і висловлюванням, пошукам глибинного сенсу, нанизуванню голосу на голос створюється ситуація глибокого культурного “відкриття” художнього тексту з позицій сьогодення

- урок-діалог із образом,
- урок компаративного аналізу,
- урок культурологічного аналізу,
- семіотичний урок,
- урок-панорама,
- урок-рецензія,
- урок творчого читання...

Уроки-диспути:

проводяться в старших класах; їх мета – формування в учнів уміння шукати вирішення проблеми, всебічно розкривати й розвивати їхні інтелектуальні та моральні якості, навчити обґрунтовувати власну позицію, розвивати уміння відстоювати свої погляди; перед початком заняття нагадуються правила ведення диспуту

- урок-дуель,
- урок – літературознавчий бій,
- урок-дискусія,
- урок-вибір,
- проблемний урок,
- урок-виклик,
- урок-протистояння,
- урок-дебати ...

Театралізовані уроки:

проводяться з використанням театральних атрибутів, засобів, елементів; надають учням можливість пізнання себе, виступаючи у різних ролях; розвивають акторську майстерність, ораторське мистецтво, вміння творчо працювати у колективі

- урок-перетворення,
- урок-інсценівка,
- урок-суд,
- урок-вистава,
- урок-засідання Нобелівського комітету,
- урок – засідання вченої ради,
- урок – засідання редакційної ради,
- урок – засідання клубу знавців,
- прес-конференція...

Нестандартні уроки-лекції:

як і на звичайній лекції, головна роль відводиться слову вчителя

- урок-презентація твору,
- урок-знайомство із жанром,
- лекція-парадокс,
- урок-пізнання, урок-відкриття,
- урок-хроніка, урок-погляд,
- урок-анонс...

Нестандартні уроки-бесіди:

як і традиційні уроки-бесіди, проводяться у формі відкритого обміну думок учнів і вчителя

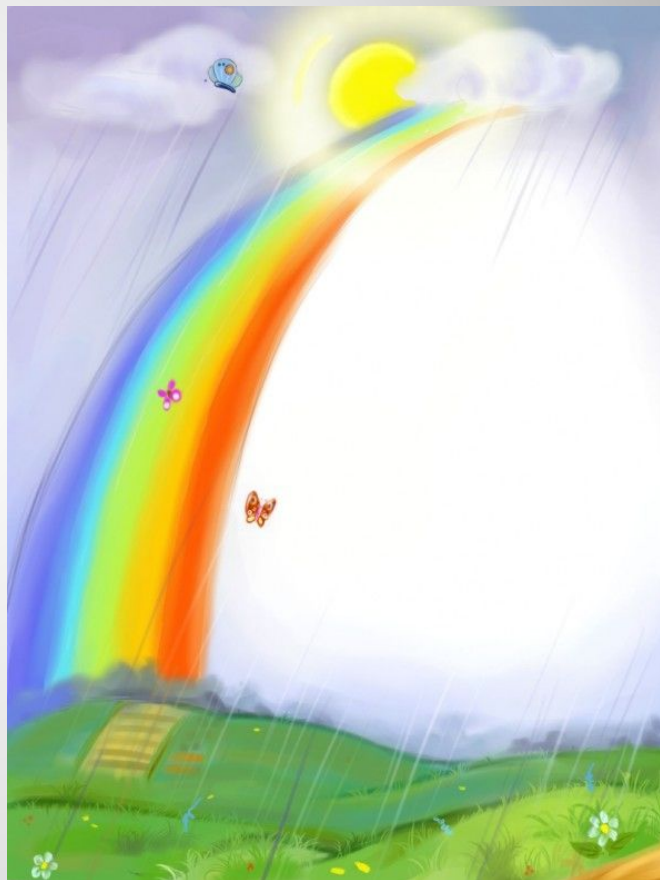
- урок – евристична бесіда,
- урок-засідання «круглого столу»,
- урок – усний журнал,
- урок-роздум за твором,
- урок-спогад,
- урок-аргумент ...

Уроки почуттів:

Мистецтво художнього слова має справу з різноманітними відтінками почуттів. Розвиток емоційної компетентності, емоційного інтелекту (EQ) – головне завдання уроків пропонованого типу

- урок – емоційне враження,
- урок естетичних переживань,
- урок-сповідь,
- урок-подяка,
- урок-інтрига,
- урок-одкровення,
- урок-засудження,
- урок-реквієм,
- урок-сумнів,
- урок-оберег,
- урок-рефлексія...

Уроки-ігри:

Гра – це вільний впорядкований простір, вона не виснажує людину, а розвиває її, робить сильнішою й досконалішою. Урок-гра стимулює інтерес учнів до певної теми і активізує їхню навчальну діяльність через прагнення позмагатися, перевірити власні сили. Зміст літературних ігор повинен враховувати вікові можливості учнів, орієнтуватись на фантазію, творчість, спонукати до самостійної роботи

- ТОК-ШОУ,
- інтелект-шоу,
- рольова гра,
- ділова гра,
- інтерактивна гра,
- урок – художньо-екзистенціальна гра...

Уроки-фантазії:

розкривають, перш за все, творчість конкретного вчителя, його талант зробити на уроці свято краси, дива, таємниці

- урок-казка,
- урок-сюрприз,
- урок-подарунок від...
- урок-дзеркало,
- урок-стріла,
- урок-знахідка,
- біоадекватний урок,
- урок мудрості,
- урок – чайна церемонія,
- урок – літературна кав'ярня...

Мультимедійні уроки:

такий урок, по суті, вже інтегрований, але ми винесли цей тип окремо, адже в умовах інформатизації суспільства сформувався новий вид організації сучасного заняття, спрямований на розвиток ІКТ-компетентності вчителя й учнів

- урок-презентація,
- інтерактивний урок,
- урок-розробка інтерактивного плакату або колажу,
- урок захисту проєктів,
- урок-екранізація роману,

Александр Грин

▶ Александр Грин -- писатель, создавший «мир из выдумки и правды, мир блистающий, мир добрый». «Александр Грин - писатель солнечный и, несмотря на трудную судьбу, счастливый, потому что через все его произведения победно проходит глубокая и светлая вера в человека, в добрые начала человеческой души, вера в любовь, дружбу, верность и осуществимость мечты, -- писала Вера Кетлинская».

- урок-коментар аудіокниги,
- урок – створення скрапбуку,
- урок – створення Wiki-газети,
- web-квест...

Узагальнений образ **вчителя світової літератури наших днів:**

людина цілісна, творча,
натхненна, сучасна, носій
великих образів світового
мистецтва, що «проповідує»
педагогіку співвідкриття,
особистісно-орієнтованого
навчання, діалогу світів і
культур.

Основні принципи сучасних уроків світової літератури:

- гармонізація та діалогізація навчання;
- творча співпраця учителя й учнів;
- науковість;
- робота в творчих динамічних групах;
- розгляд просторово-часових характеристик твору в їх взаємозв'язку з сучасністю та зверненістю у завтрашній день;
- сприйняття та осмислення через художній твір відносин «людина – світ»;
- використання елементів компаративного аналізу;
- урахування специфіки вивчення перекладу (варіантів перекладу) іншомовного твору;
- використання інтерактивних методів і прийомів;
- особистісно-орієнтований, гуманний підхід у навчанні.

Головні завдання новаторських уроків словесності:

- використання новітніх технологій (у т.ч. ейдотехніки, біоадекватної (ноосферної) технології, технології зустрічних зусиль, створення ситуації успіху тощо);
- урізноманітнення методів і прийомів у викладі матеріалу;
- збагачення інтелектуального і чуттєвого досвіду учнів;
- підвищення якості знань учнів;
- формування гуманістичного світогляду учнів, інтегративного мислення;
- розвиток пізнавальних та естетичних інтересів молоді;
- розкриття творчих можливостей учнів засобами художнього слова;
- виховання духовних цінностей, розуміння себе і прийняття позиції іншого «Я».

Рекомендації щодо проведення нестандартних уроків:

- 1.** Нетрадиційний урок треба готувати заздалегідь і розробити систему конкретних цілей навчання і виховання.
- 2.** Обираючи тип нестандартного уроку, викладачу потрібно враховувати особливості своєї вдачі і темпераменту, рівень підготовки і специфічні особливості класу в цілому і окремих учнів.
- 3.** Інтегрувати зусилля вчителів при підготовці сумісних уроків.
- 4.** При проведенні новаторського уроку керуватися принципом «разом з дітьми і для дітей».
- 5.** Нетрадиційні уроки проводити у атмосфері розкутості, добра, творчості, радості, душевного й інтелектуального піднесення.

Формула уроку літератури:
Творчість письменника +
творчість вчителя +
творчість учня =
урок як новий твір мистецтва.

головна функція – Зустріч

письменник

письменник

учень

художній твір

учень

мистецтво

Новим типам уроків необхідно знайти
місце у роботі кожного вчителя,
адже вони – як **свято для учнів!**